

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1920 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 202, har herr *Rosén* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om de åtgärder, som kunna och böra vidtagas för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunna föranledas.

Motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över ifrågavarande motion från kungl. domänstyrelsen, vilket yttrande såsom bilaga bifogas detta utlåtande.

Yttrande av domänstyrelsen.

Motionären åsyftar åtgärder från statsmakternas sida för att underlätta befolkningens ovanför barrskogsgränsen i Västerbottens och Norrbottens lappmarker strävanden att skaffa sig bättre bostäder. Att nämnda befolknings bostäder i många fall äro synnerligen bristfälliga, torde vara obestridligt. Det synes utskottet ligga i öppen dag, att nämnda missförhållande för befolkningen måste medföra vissa risker ur hälsosynpunkt. Att antalet dödsfall i lungtuberkulos i de nordligaste länen är så anmärkningsvärt stort i jämförelse med i övriga delar av landet torde i viss mån kunna tillskrivas trångboddhet och hygieniskt mindervärdiga bostäder. Då det

Utskottet.

vidare för den enskilde oftast skulle vara förenat med avsevärda om ej oöverkomliga svårigheter att uppföra tillfredsställande boningshus, anser utskottet det vara värt att taga under övervägande lämpligheten av att staten på ett eller annat sätt träder hjälpande emellan.

Härvid anser sig utskottet dock böra erinra därom, att domänstyrelsen i sitt ovannämnda yttrande framhåller, att den bosättning, som ägt rum inom lappmarken ovan odlingsgränsen och i fjälltrakterna ovan barrskogsgränsen, icke i allmänhet skett med statsmakternas medgivande utan i mycket stor utsträckning i strid mot gällande författningar. Beträffande Tärna socken, som motionären i första hand torde hava avsett, framhålles sålunda, att, ehuru avvittningen inom nämnda socken numera blivit avslutad och, i samband med ordnande av de svenska lapparnas rätt till renbete, de nybyggare, vilkas bibehållande å av dem i besittning tagen mark icke ansetts till hinder för renskötseln, fått åt sig genom arrendekontrakt upplåtna vissa smärre områden, en del nybyggare dock ännu finnas kvarboende inom björkskogsregionen, vilka blivit dömda att avflytta men gentemot vilka besluten ännu ej satts i verkställighet. Utan att vilja ingå på frågan om lämpligheten av den politik, som från statsmakternas sida hittills följts beträffande nybyggarna i övre Norrlands fjällbygder, synes det utskottet klart, att understöd från statens sida för ifrågavarande ändamål icke bör kunna ifrågasättas annat än beträffande nybyggare, som med vederbörligt tillstånd innehava sina lägenheter.

Den förnämsta orsaken till att tjänliga bostadshus icke blivit uppförda torde vara bristande tillgång på lämpligt byggnadsvirke. Utskottet har därför vid övervägande av frågan om åtgärder, som skulle kunna vidtagas i motionens syfte, i likhet med motionären ansett, att tillhandahållande till billigt pris av dylikt virke i första hand borde ifrågakomma. Med hänsyn till belägenheten i vissa fall av kronans skogar i de trakter, varom här är fråga, torde dylikt tillhandahållande av virke kunna ställa sig fördelaktigt jämväl för statsverket. De av motionären i övrigt ifrågasatta åtgärderna, nämligen anskaffande av bogserbåtar och virkespråmar på de stora sjöarna samt beviljande av statsbidrag till virkestransport efter häst, torde böra tagas under omprövning vid en eventuell utredning i ärendet.

Då utskottet ansett sig böra tillstyrka utredning av frågan om understöd från statsmakternas sida av den lojala byggnadsverksamheten inom ifrågavarande orter, anser sig utskottet böra framhålla, att en dylik utredning till att börja med synes böra avse att allsidigt och noggrant klarlägga nämnda byggnadsverksamhets behov och utvecklingsmöjligheter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om de åtgärder, som kunna och böra vidtagas för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunna föranledas.

Stockholm den 11 mars 1920.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande: herrar Nylander, Larsson*, Norling, Johansson i Lövholmen*, von Hofsten*, Westman och Malmberg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga.

Till Konungen.

Uti en inom den nu församlade riksdagens första kammare väckt motion nr 202 har herr G. Rosén hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om de åtgärder, som kunna och böra vidtagas för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunde föranledas. Såsom motiv för denna sin hemställan har motionären i huvudsak anført följande.

Under en följd av år hade statsmakterna intresserat sig för och sökt medverka till bostadsfrågans lösning inom städerna. Det finnes emellertid en annan bostadsfråga, som aldrig torde varit föremål för uppmärksamhet än mindre statsingripande, men som icke förty vore av den allra största betydelse.

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 12 saml. 2 avd. 8 häft. (Nr 16—17.) 2

Ovan barrskogsgränsen i Västerbottens lappmark — och förhållandet torde vara enahanda inom Norrbottens lappmark — bodde ej så få nybyggare i små eländiga stugor, som uppförts av enbart björk och torv. På grund av brist på vanliga byggnadsmaterialier och frånvaron av barrskog inom rimliga avstånd från byggnadsplatserna hade de ofta med största skicklighet av förenämnda material uppförda människoboningarna blivit både trånga och hälsovådliga, då varken kyla eller regn kunde helt utestängas. Som en följd härav hade tuberkulosen gjort stora härjningar bland dessa nybyggare. Med exempel hämtade från Tärna socken, vars fjällinvånare, som hade sin utkomst av boskapsskötsel och jordbruk och därför hellre emigrerade än övergäve sina bostäder i fjälldalarna med dessas ypperliga beten och slätterlägenheter, påvisade motionären vidare, hurusom det till följd av de stora avstånden vore omöjligt för dessa personer, som slagit sig ned i fjällen, att skaffa sig byggnadsvirke av barrskog.

Här syntes det motionären vara ett tillfälle för statsmakterna att stödjande ingripa samt genom anordnande av förädling av staten tillhöriga skogstillgångar, vilka i brist på avsättningsmöjligheter nu ruttnade bort, samt genom att till billigt pris tillhandahålla nybyggarna förädlat virke för byggnadsändamål bereda dem mera människovärdiga bostäder än de snart förmultnande björkstugorna. För verkets framskaffande till byggnadsplatserna borde bogserbåtar och virkespråmar anskaffas samt bidra till kostnaderna för transportererna med häst utgå.

Genom nådig remiss den 20 innevarande februari månad har domänstyrelsen anbefallts häröver skyndsamt avgiva underdånigt utlåtande och får styrelsen med remissaktens återställande i anledning härav i underdånighet anföra följande.

Först torde då böra framhållas, att den nedsättning, som ägt rum inom lappmarkerna ovan odlingsgränsen och i fjälltrakterna ovan barrskogsgränsen, icke i allmänhet skett med statsmakternas medgivande utan i mycket stor omfattning i strid med gällande författningar. Visserligen finnes inom Tärna socken, för vilken motionären särskilt intresserat sig, i långt större omfattning än inom övriga lika belägna socknar förutsättningar för att en arbetsam och idog befolkning där skall kunna finna sin utkomst, och dessa äro den rikliga förekomsten av synnerligen goda beten och slätterlägenheter samt relativt lätta kommunikationer till Norge. Under en följd av år har det också rätt ett förhållandevis betydande varuutbyte emellan Tärna socken och grannlandet. Boskap, ladugårdsprodukter, fisk och vilt har från Tärna exporterats och från Norge har importerats huvudsakligen mjöl och kolonialvaror. I följd härav torde det också hava funnits fog för den rätt allmänt utbredda uppfattningen, att inom Tärna socken rådde ett visst välstånd även i en del björktimrade gårdar i jämförelse med angränsande kapellförsamlingar. Men samtidigt rådde dock stridigheter emellan lappbefolkningen och de så kallade nybyggarna i björkskogen och tvi-sterne gällde alltid de värdefulla betena och slätterlanden.

Då äganderättsförhållandena till den mark, varå nybyggarna satt sig ned, icke voro ordnade, torde detta i ett flertal fall hava föranlett dessa nybyggare att icke på sina bostäder nedlägga större eller andra kostnader än de absolut oundvikliga.

Ehuruväl numera avvitrningen inom Tärna socken blivit avslutad och i samband med ordnande av de svenska lapparnes rätt till renbete de nybyggare, vilkas bibehållande å av dem i besittning tagen mark icke ansetts vara till hinder för renskötseln, fått åt sig genom arrendekontrakt upplåtna vissa smärre områden såsom så kallade fjällägenheter och därvid tillförsäkrats rätt till vedbrand och övrigt husbehovsvirke, finnas dock ännu kvarboende inom björkskogsregionen en del sådana nybyggare, för att använda motionärens benämning, vilka blivit dömda att avflytta, men gent emot vilka besluten ännu ej satts i verkställighet. Likaså hava en del nomadlappar å sina renbetesland — med vad laglig rätt vill domänstyrelsen lämna därhän — uppfört fullständiga gårdar med ladugårdar för i vissa fall upp till sex kor och två hästar.

Då styrelsen icke vill ifrågasätta att motionären avsett, att statsmakterna skulle understödja byggnadsverksamheten för sistnämnda tvenne kategorier fjällbor, måste med motionen, åtminstone vad Tärna socken vidkommer, hava avsetts innehavare av så kallade fjällägenheter. Och i fråga om dessa lärer enligt vad styrelsen inhämtat sådana björkkojor, som i motionen omnämnas, knappast eller högst uti ett eller annat undantagsfall förekomma.

Styrelsen anser sig därjämte böra påpeka, att från statsmakternas sida redan rätt mycket gjorts för att underlätta existensmöjligheterna för befolkningen inom Tärna socken. Sålunda finnes nu från sockengränsen mot Stensele till riksgränsen en fullt ordnad trafikled med å sjöarne för både person- och godstrafik ordnade ångbåtsförbindelser och emellan sjöarna god landsväg, vilken torde vara i huvudsak bekostad med statsmedel.

Ej heller kan styrelsen underlåta att omnämna, att invid Tärna kyrkoby, som är belägen inom barrskogsregionen, finnes, om styrelsen är riktigt underrättad, minst tvenne såginrättningar för virkesförädling för byggnadsändamål.

Beträffande i motionen ifrågasatt tillhandahållande av virke för byggnadsändamål från kronans skogar i trakten av Tärna kyrkoby har styrelsen intet att erinra emot att detta sker till mycket billigt pris, då, såsom i motionen säges, detta virke i brist på användbara flottleder och avsättningsmöjligheter för närvarande har ett ganska ringa värde.

I anledning av vad som sålunda anförts, synes det emellertid påkallat, att en allsidig och noggrann utredning verkställes angående den lojala byggnadsverksamhetens inom ifrågavarande orter behov och utvecklingsmöjligheter, innan man ingår på frågan om dess understödjande av statsmakterna.

I detta ärendes handläggning hava deltagit överdirektören af Wahlberg och byråchefen Cassel, den senare såsom föredragande.

Stockholm den 2 mars 1920.

Underdånigst:

KARL FREDENBERG

Einar J. Berggren.